

DOKUMENTACIJSKI CENTAR NACIONALSOCIJALIZMA U KÖLNU

BARBARA KIRSCHBAUM □ Dokumentacijski centar nacionalsocijalizma / NS-Dokumentationszentrum der Stadt Köln (EL-DE-Haus), Njemačka

sl.1. Izgled Kuće EL-DE, bivše Gestapo središnjice, Köln

Ali koliko god to bilo pohvalno, samo podsjećanje na činjenice nipošto nije dovoljno. Mora se uspostaviti veza između prošlosti i životnog iskustva današnjeg vremena. U tome vidimo jednu od zadaća našega Dokumentacijskog centra nacionalsocijalizma u Kölnu.

1 Kuća EL-DE u kojoj se nalazi Dokumentacijski centar nacionalsocijalizma u Kölnu dobila je ime po inicijalima veletrgovca satovima Leopolda Dahmena, koji ju je 1934. godine dao izgraditi prema nacrtima arhitekta Hansa Erbericha. Prvotno zamišljena kao poslovno-stambena zgrada, još je tijekom izgradnje 1935. godine zaplijenjena i pretvorena u okružni stožer Gestapoa (nap. prev.).

Danas u Njemačkoj ne prođe nijedan dan bez televizij-skoga ili radijskog priloga odnosno razgovora o nekoj knjizi, a svi se bave oblicima pojavnosti nacionalsocijalističkog režima.

I jedva da postoji dan a da se – u bilo kojem kontekstu – ne začuje: nikad više!

Ili da se nepobitno ne ustvrdi da *samo onaj tko poznaje prošlost može oblikovati budućnost*, ili pak da je *sjećanje most u budućnost*.

Kad čuje takve tvrdnje čovjek bi mogao pomisliti kako je dovoljno imati muzej ili spomen-područje koje simbolizira obračun s nacionalsocijalističkom prošlošću, osobito zato što takva mjesta ni izbliza ne postoje u svakom gradu.

Ali koliko god to bilo pohvalno, samo podsjećanje na činjenice nipošto nije dovoljno. Mora se uspostaviti veza između prošlosti i životnog iskustva današnjeg vremena. U tome vidimo jednu od zadaća našega Dokumentacijskog centra nacionalsocijalizma u Kölnu.

Kuća EL-DE¹ - mjesto sjećanja i istraživanja, muzej

Nekadašnji stožer Gestapoa za okrug Köln-Aachen danas je mjesto sjećanja, mjesto za istraživanje i muzej. Spomen-mjesto otvoreno je za javnost 1981. godine i prikazuje tamošnji zatvor Gestapoa - najvećim dijelom u izvornom stanju iz 1943. godine. Više od 1 800 grafita što su ih ispicali zatvorenici od 1943. do 1945. na potresan način svjedoče o mukama ljudi koje su gestapovci u tim prostorima preslušavali i mučili, a od 1944. godine i ubijali.

Osim toga, od 1981. povjesničarke i povjesničari za kölnsku Gradsku skupštinu proučavaju i dokumentiraju povijest Kölna iz doba nacionalsocijalizma. Gotovo svi dokumenti iz Drugoga svjetskog rata - pa čak i oni iz vremena nakon toga - uništeni su.

No usprkos tomu, dosad je mnogo toga rekonstruirano, na temelju proučavanja u drugim arhivima ili iz razgovora sa svjedocima vremena. Rezultati tih istraživanja obrađeni su u višestruko nagrađivanoj stalnoj izložbi *Köln u nacionalsocijalizmu*, a prikazani su stanovništvu i na pojedinačnim posebnim izložbama što ih trenutačno organizira tim od sedamnaest osoba, od kojih je šest povjesničarki i povjesničara.

Polazište te stalne izložbe izričito je lokalno-političko, iako su prikazani događaji primjenjivi i na druge njemačke gradove. Ta činjenica, povezana s jedinstvenošću spomen-područja, godišnje privlači pedeset tisuća posjetitelja iz cijelog svijeta.

Posredovanje

Najveći dio posjetitelja su učenici, uglavnom između četrnaest i osamnaest godina.

Suočeni su s koncepcijom izložbe koja se, zapravo, obraća zainteresiranom pojedinačnom posjetitelju. Zbog toga se razredima po pravilu preporučuju stručna vodstva.

Sama je izložba – osim manjih iznimki – ograničena na povijesno razdoblje između 1933. i 1945. godine, ali bez povlačenja veza sa sadašnjošću. To je, dakle, zadaća osobnog posredovanja stručnog vodiča i sadržajno se prilagođuje željenim težištima učitelja i učenika.

Posjet mjestu sjećanja može pridonijeti suočavanju s afektivnim dijelom razumijevanja teme nacionalsocijalizma. Autentično je mjesto iznimno djelotvorno i u mnogih ljudi pobuđuje sućut prema žrtvama nacionalsocijalističkog režima. Prema iskustvu mnogih učitelja, često se takvog što ne događa tijekom školskog sata. Štoviše, također se može dogoditi da se tijekom posjeta razviju osjećaji stida i krivnje, pokatkad dovode do obranaških izjava tipa: *Već bi jednom moralo biti dosta. Ili I drugi su narodi počinili zločine, zašto se uvijek govori samo o njemačkima?* Takvo obrambeno držanje lako može dovesti i do izbjivanja nacionalističkih osjećaja ili

sl.2. Pogled na stalni postav izložbe "Köln u nacionalsocijalizmu".

sl.3. Nekadašnji Gestapo zatvor danas je mjesto sjećanja.

sl.4. Radna knjižica br.2 posvećena je analizi desnog ekstremizma u Kölnu.

Jedan od ciljeva našeg rada sa školarcima na stalnoj izložbi jest pomoć koju im pružamo pri analizi uzroka koji su bili u osnovi uspjeha nacionalsocijalističkog režima. Pri tome se također obrađuju i pitanja poput: Po čemu se krizna situaciju Weimarske republike razlikuje od današnje situacije? Koja su moguća rješenja bila ponuđena tada, a koja se nude danas?

razvoja antisemitizma. Kako bismo djelovali protiv toga, iznimno nam je stalo da nitko ne bude prisiljen posjetiti spomen-mjesto protiv svoje volje. Za razliku od posjeta stalnoj izložbi, posjet mjestu sjećanja dobrovoljan je.

Jedan od ciljeva našeg rada sa školarcima na stalnoj izložbi jest pomoć koju im pružamo pri analizi uzroka koji su bili u osnovi uspjeha nacionalsocijalističkog režima. Pri tome se također obrađuju i pitanja poput: Po čemu se krizna situaciju Weimarske republike razlikuje od današnje situacije? Koja su moguća rješenja bila ponuđena tada, a koja se nude danas? Pritom je moguće uspostaviti jasan odnos s današnjim djelovanjem i promidžbom desnoekstremnih grupa.

Nadalje, pokušavamo jasno upozoriti na isprepletanje skrbi i uništavanja, koje je bilo tipično za nacionalsocijalističku vladavinu, pokušavamo prikazati kojim je propagandističkim sredstvima režimu uspjelo, sve do duboko u Drugi svjetski rat, većinu njemačkog stanovništva učiniti svojim oduševljenim pristašama. I time možemo senzibilizirati posjetitelje na rasizam i neukusna pretjerivanja prema strancima u suvremenoj svakodnevicu.

Djelovanje izvan granica muzeja

Tijekom protekle dvije godine djelatnosti su više usmjerene prema van i odnos prema sadašnjosti dobio je veću težinu. Tako je 2007. godine jedan

sl.5. Djeca iz osnovne škole u Ulici Overbeck razmjenjuju informacije o deportacijama u njihovom dijelu grada.

sl.6. Suradnice i suradnici posjećuju škole s pokretnim dječjim povijesnim koferom.

sl.7. Mjesto za informiranje i obrazovanje tijekom rada na projektu "Škola protiv rasizma".

© Fotografija/Photo: Barbara Kirschbaum, NS-Dokumentationszentrum der Stadt Köln, Deutschland

suradnik Dokumentacijskog centra nacionalsocijalizma razvio mjesni akcijski plan za Köln. Pod sloganom *Mnogostrukost čini dobro – mladi za mnogostrukost, toleranciju i demokraciju – protiv desnog ekstremizma, nesnošljivosti prema strancima i antisemitizma* bit će podupirani projekti na tri područja: podučavanje demokraciji za djecu između osam i dvanaest godina; mjesni projekti u kojima nositelji civilnog društva proučavaju i dokumentiraju nacionalsocijalističku povijest njihova dijela grada i, zaključno, projekti kojima je cilj obrazovanje multiplikatora. Tu vrstu djelatnosti financira savezno Ministarstvo za žene, umirovljenike... i mlade, sa 100 000 eura godišnje.

Početak 2008. godine u nakladi Dokumentacijskog centra nacionalsocijalizma izašla je radna knjižica *Desni ekstremizam u Kölnu?!* autora Ioannisa Orfanidisa. Ona sadržava didaktički materijal za unaprjeđenje demokracije i osudu desnog ekstremizma te pomaže ponajprije učiteljicama i učiteljima u nastavnoj analizi struktura i načina argumentacije desnoekstremističkih grupacija u Kölnu.

Od 2008. godine u Dokumentacijskom centru nacionalsocijalizma u Kölnu organizirano je mjesto za informiranje i obrazovanje protiv desnog ekstremizma. Tu se održavaju nastavna predavanja, radionice i dnevni projekti, obrazuju multiplikatori, pomaže se razvoj projekata, savjetuju sudionici u školstvu, radu s mladima i obrazovanju. Nadalje, tu se dokumentiraju desnoekstremističke djelatnosti, proučava se tema desnog ekstremizma te njegovi sadržaji, ciljevi i strukture. U međuvremenu je Vlada savezne države Nordrhein-Westfalen omogućila još jedno poludnevno radno mjesto za cijelo šire područje Kölna, također u sklopu Dokumentacijskog centra nacionalsocijalizma, u sklopu kojega se, kao "mobilnog savjetovališta", s problemima desnog ekstremizma upoznaju osobe, ustanove i zajednice u provinciji.

Obje djelatnosti, čiji je cilj usmjerenje prema djeci već samim učenjem povijesti te podučavanjem demokraciji, time i napuštanje muzeja – povezuju se u *pokretnom dječjem povijesnom koferu*.

Opremljeni dječjim knjigama, fotografijama, radio-dramama, povijesnim dokumentima i predmetima iz vremena nacionalsocijalizma, suradnice i suradnici

posjećuju škole i druge dječje ustanove te na djeci prihvatljiv način objašnjavaju različite teme poput rata, djetinjstva i odgoja u doba nacionalsocijalizma, rasnog progona i otpora mladih. Igračke i posebno razvijene slagalice dio su opreme, ali prije svega treba odvojiti mnogo vremena za dječja pitanja. Pri tome se, također, uspostavljaju poveznice s današnjim vremenom i suvremenosti. To je nužno ponajprije zato što su među djecom – osobito među onom s migracijskom pozadinom – nastali mnogi strahovi povezani sa sve jačim desnoekstremističkim strujanjima. Stoga je naša najvažnija zadaća prikazivanje razlika s obzirom na vrijeme nacionalsocijalizma te igrama i konkretnim primjerima potaknuti ljude na građansku hrabrost.

Općenito se može reći: model Dokumentacijskog centra nacionalsocijalizma grada Kölna uspješna je priča. Porast broja posjetitelja, pozitivan odjek i međunarodnih gostiju (osobito otkad postoji audiovodič na engleskome, francuskome, španjolskome, ruskome, poljskome i njemačkom jeziku) potvrđuju ispravnost našeg pristupa. A nakon dvanaest godina prvi će se put obaviti i promjene u stalnom postavu, koji će biti upotpunjen novoobrađenim rezultatima istraživanja. I jedna će daljnja novodobna tekovina postati pristupačna javnosti u prostorima muzeja: u dvanaest medijskih postaja bit će moguće pratiti objašnjenja pojedinih tema kroz dijelove intervjua svjedoka vremena. To će u budućnosti dobiti još veću težinu jer nam ti ljudi neće još dugo biti na raspolaganju.

Primljeno / Received: 24. travnja 2009.

Prijevod s engleskog jezika / Translation: Tomislav Jagec

NS-DOKUMENTATIONSZENTRUM DER STADT KÖLN

The EL-De building in which the National Socialism Documentation Centre in Cologne is located got its name from the initials of the timepiece wholesaler Leopold Dahmen who had it built in 1934 after designs by the architect Hans Erberich. Originally designed as a mixed purpose building, while it was still being built in 1935, it was seized, and completed as the district Gestapo headquarters. The memorial site was opened to the public in 1981 and shows the Gestapo jail there – mostly in its original condition of 1943. The more than one thousand eight hundred graffiti written by the inmates from 1943 to 1945 tell in a most moving way of the torture endured there by the people interrogated by the Gestapo, and from 1944 on, murdered on the spot. The exhibition, apart from a few minor exceptions, is limited to the historical period between 1933 and 1945. After twelve years, some changes will be made for the first time to the permanent display, which will be supplemented with the results of research carried out in the meantime. And one more of the inheritances of modern times will become accessible to the public in the museum premises: in twelve media stations it will be possible to experience explanations of some of the themes through parts of interviews with witnesses of that time. The one-time Gestapo HQ in the Cologne-Aachen district is now a museum, a place for research, a place for remembering.